

Laekeni indikátorok, 2008 (A társadalmi kirekesztődés nemzetközi összehasonlítására szolgáló jelzőszámok)

A tartalomból

- 1 Bevezető
- 1 Társadalmi befogadással kapcsolatos indikátorok
- 4 A társadalmi juttatások szegénységre gyakorolt hatása
- 4 Nemzetközi összehasonlítás, 2007

Bevezető

A társadalmi kirekesztődés indikátoraival foglalkozó Statisztikai Tükör ezúttal negyedszer jelenik meg, célja a 2001 decemberében az EU Bizottságának laekeni ülésén meghatározott 18 statisztikai indikátor közül a jövedelmi szegénység és kirekesztettség mérésére szolgáló adatainak bemutatása, és összevetése az előző évvel, ennek alapján a változás vizsgálata. Az adatok fő forrása az EU-SILC (*Statistics on Income and Living Conditions*) felvétel nemzeti adaptációja. A laekeni indikátorok gerincét a relatív jövedelmi szegénységet vizsgáló mutatók adják. A mérés az egy fogyasztási egységre (OECD2¹) jutó mediánjövedelem-konceptió alapján történik. A helyzeti középérték használatát az indokolja, hogy a jövedelemeloszlás két szélén (főleg a tetején) előforduló kiugró értékek ennek nagyságát nem befolyásolják. A nemzetközi összehasonlításban szegényeknek azokat tekintik, akik a vizsgált rétegből a teljes sokaságra számított mediánjövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkeznek. Jövedelemnek – alapértelmezésben – a háztartás rendelkezésére álló, tehát adózás utáni szociális jövedelmekkel (pl. nyugdíj, családi pótlék stb.) együttes nettó jövedelme számít.

2006 folyamán a Szociális Védelmi Bizottság mellett működő Indikátor Alcsoport revízió alá vetette az ún. laekeni indikátorokat. Ezt a változtatást az Európai Tanács és Bizottság által alkalmazott nyitott koordinációs módszer (*OMC-Open Method of Coordination*) bevezetése tette szükségessé, melynek kapcsán kialakították a szociális védelem és társadalmi befogadás stratégiájával kapcsolatos nemzeti jelentések elkészítésének forgatókönyvét.

A közösen elfogadott indikátorokat továbbra is rendszeresen kiszámolják és aktualizálják az Eurostat honlapján. Az indikátorok rendszere jelenleg négy területet ölel fel, ezek az alábbiak:

- „overarching” (átívelő) portfólió, ami a gazdasági, társadalmi és demográfiai változások rövid áttekintését adja,
- a másik három kiemelt terület a társadalmi befogadásra, a nyugdíjakra, továbbá az egészségügyi helyzetre koncentrál.

A három kiemelt terület közül a legjobban kidolgozott a társadalmi befogadásra vonatkozó, amelynek alapját a „laekeni” indikátor lista képezte, jelenleg 11 elsődleges, 3 másodlagos és 11 magyarázó (context) indikátort tartalmaz. Az elsődleges indikátorok közé csak a legfontosabbnak tekintettek kerültek, néhány közülük másodlagossá lett átminősítve (a kettő

közötti megkülönböztetést az is indokolja, hogy a Nemzeti Stratégiai Jelentésben az összes elsődleges indikátort szerepeltetni kell). Voltak olyan indikátorok is, amelyek átkerültek az „overarching” portfólióba, mivel úgy ítélték meg, hogy elsődlegesen az általános helyzetet tükrözik, és voltak olyanok, melyek mind a két vetületben szerepelnek, mivel az általános helyzeten túlmenően a szegénységet és kirekesztettséget is mérik. Ezen kívül néhány redundáns indikátort kihagytak a portfólióból.

Az eredeti laekeni indikátorokhoz képest a másik változás a korcsoportok meghatározását érintette, az alsó korcsoport felső határa 15 évről 17 évre emelkedett, ami néhány más korcsoportnál is változást eredményezett. Ennek indoka a gyermekszegénység kiemelt vizsgálata, melynek során a 18 év alattiakat tekintik gyermeknek.

Az Eurostat az adatok érvényességét a felvétel évével jelzi, mivel a gazdasági aktivitási és egyéb jellemzők a kikérdezés referenciaidejére vonatkoznak. A jövedelmi adatok esetében a referenciaév egy évvel korábbi.

Az Eurostat az új koncepció szerint a kiküldött és validált adattáblományokból számolja ki az indikátorokat, de ezeket már csak egész értékben (tizedesjegy nélkül) közlik. Jelen publikációban már mi is ezt a gyakorlatot alkalmazzuk.

Társadalmi befogadással kapcsolatos indikátorok

A 2008-ban végrehajtott, 2007 jövedelmi referenciaév-felvétel eredményei szerint a szegénységi arány és a jövedelmi egyenlőtlenség lényegében változatlan maradt, miközben a szegénységi küszöb értéke forintban számolva 6,3%-kal növekedett. Ez a növekedés azonban 8%-os fogyasztóiár-index mellett ment végbe, reálértéken tehát kismértékű csökkenést takar. Ez tükröződik az összehasonlítást lehetővé tevő vásárlóerő-egységen (PPS-ben) kiszámított küszöbértékben is, amely gyakorlatilag nem változott. (2007-ben egy fogyasztási egységre 3979, 2008-ban 3993). Az előzőekben jelzett tendencia feltehetően a 2006 második felétől beinduló, és a 2007-re áthúzódó, valamint a 2007 folyamán meghozott gazdasági intézkedésekkel magyarázható, amelyek a gazdasági kiigazító csomag terheit elsősorban a dolgozókra és ezáltal az átlagosnál jobb helyzetben levőkre hárította.

A relatív szegénységi ráta arányának változatlansága ellenére a társadalom egyes rétegei életszínvonal-esést érzekeltek, mivel egyrészt növekedtek az elvonások, csökkentek az adókedvezmények, és jelentősen nőttek az alapvetőnek minősíthető termékek és szolgáltatások árai.

A főbb intézkedések az alábbiak:

- 2006 szeptemberétől a 6 millió forint feletti jövedelmekre a vállalkozók-nál 4%-os különadót vezettek be, mely intézkedés az alkalmazottakat 2007 januárjától érintette.
- 2006 szeptemberétől az egészségbiztosítási járulék 4-ről 6%-ra, a munkavállalói járulék 1-ről 1,5%-ra emelkedett.
- 2006 októberétől az egyszerűsített vállalkozási nyereségadó mértéke 15-ről 25%-ra emelkedett.
- 2006 szeptemberétől a munkavállalói egészségügyi járulékot emelték, és

¹ OECD2-skála: első felnőtt 1,0, további felnőtt 0,5, gyermek 0,3 fogyasztási egységet képvisel.

bevezetésre került a minimálbér kétszerese után fizetendő társadalombiztosítási járulékok.

- 2006 szeptemberétől az egyéni vállalkozók kölönadója került bevezetésre.
- 2006 szeptemberétől gépjárműadó, illetékek növelése.
- 2006 szeptemberétől, 2007 áprilisától, illetve 2007 szeptemberétől a jövedéki adók (dohány, alkoholtartalmú italok) emelése több ütemben.
- 2007. januártól a felső jövedelmi adókulcs emelése.
- 2007. januártól az adóköteles béren kívüli juttatások utáni adó a munkáltatók esetében 44%-ról 54%-ra nőtt.
- 2007. januártól nyugdíjkorrekció (1988 előtt nyugdíjazottakra vonatkozóan a szolgálati idő figyelembe vételével).
- Megszűnt a szellemi tevékenység, felnőttképzés, számítógép-beszerzés adókedvezménye, továbbá a lakáshitel-törlesztés kedvezménye, ha a törlesztés 2007. január 1-je után kezdődött. Ezen kívül a kedvezmények igénybevételek felső jövedelmi korlátja a korábbi 6 millió forintról 3 millió 400 ezer forintra csökkent.

További megszorítást jelent, hogy a nyugdíj és a nyugdíjas baleseti járadéka, adóterhet nem viselő járandóságnak minősül, tehát, ha valaki a nyugdíj mellett önálló vagy nem önálló tevékenységből jövedelmet szerez, akkor a nyugdíj (baleseti járadék) összegét az éves összevont adóalapba be kell számítani, de a nyugdíjra (baleseti járadékra) jutó adót le kell vonni a számított adóból.

Az előző években tapasztalhatóhoz hasonlóan, az életkor mentén fokozatosan csökken a szegénységi arány, illetve a szegénységi kockázat².

Változatlanul a gyermekek szegénysége a legmagasabb, ugyanakkor az előbb említett intézkedések hatására relatív helyzetük kismértékben romlott, jelenleg 1,67-szerese az országos aránynak. A 25–49 évesek relatív helyzete változatlan maradt, az 50–64 évesek szegénységi kockázata kismértékben nőtt, miközben a 65 évesek és idősebbek között a szegénység aránya, elsősorban a nőknél bekövetkezett javulás miatt két százalékponttal csökkent. Az idősebb nők relatív helyzetének változásában feltehetően a legidősebb nyugdíjasoknál bekövetkezett korrekció játszott szerepet. Ennek ellenére az idősebbek között a férfiak helyzete a kedvezőbb, akiknek szegénységi kockázata az országos átlag egynegyedét teszi ki.

1. tábla

Szegénységi arány korcsoportok és nemek szerint

%

Korcsoport, éves	2007	2008
Összesen	12	12
0–17	19	20
18–24	17	18
25–49	12	12
50–64	8	9
65–	6	4
Ebből:		
férfi	3	3
nő	8	5

A korábbi évhez képest a szegénységi arány legerőteljesebben a legfiatalabbak (a 18 év alatti korcsoportba tartozók) és a legidősebbek esetében változott így, a 18 év alattiak szegénységi kockázata már ötszöröse a 65

éves és idősebb korcsoportnak. A 65 év feletti korcsoportban jelentősen eltér a férfiak és nők szegénységi kockázata, a nőké majdnem kétszerese a férfiakénak.

2. tábla

Szegénységi kockázat (RISK) korcsoportok és nemek szerint

Korcsoport, éves	2007	2008
Összesen	1,00	1,00
0–15	1,58	1,67
16–24	1,42	1,50
25–49	1,00	1,00
50–64	0,67	0,75
65–	0,50	0,33
Ebből: férfi	0,25	0,25
nő	0,67	0,42

A szegénységi kockázatot (RISK) leginkább a munkaerő-piaci kirekesztődés növeli. Ennek mérésére kétféle mutató, az ún. legjellemzőbb gazdasági aktivitás, valamint a munkaintenzitás szerinti mérőszám szolgál. Az előbbi az egyén oldaláról közelíti, a 18 éves és idősebb személyeket a referencia-év nagyobb részében rájuk jellemző gazdasági aktivitás szerint csoportosítja. Az adatok alapján természetesen a dolgozók szegénységi aránya és kockázata a legkisebb, a nem dolgozók közül pedig a legjobb helyzetben a nyugdíjasok, majd az egyéb inaktív keresők, legrosszabb helyzetben pedig a munkanélküliek vannak. Ez utóbbiak szegénységi kockázata 4-szerese az országos átlagnak, az év nagyobb részében dolgozókéhoz viszonyított szegénységi kockázatuk pedig csaknem 10-szeres.

3. tábla

Szegénységi arány a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint

%

Legjellemzőbb gazdasági aktivitás	2007	2008
Dolgozik	6	5
Nem dolgozik	15	15
Ebből:		
munkanélküli	46	48
nyugdíjas	8	7
egyéb	23	24

A munkaintenzitási mutató (MI) a háztartás összes munkaképes korú tagjának munkavállalását veszi figyelembe. Értéke 0 és 1 közötti lehet. A két szélső pont meghatározása egyértelmű, 0, ha nincs a háztartásban az adott évben dolgozó, 1, ha minden munkaképes korú személy egész évben, teljes munkaidőben dolgozik. Az értelmezésben a köztes állapotok vizsgálata érdemel további figyelmet, mivel jelentősen eltérő helyzeteket (időszakos munkanélküliség, részmunkaidős foglalkoztatás stb.) tükröz. A nagyobb munkaintenzitási mutató a szegénységi kockázat csökkenését eredményezi, de az eltartottak számának különbözősége miatt az azonos munkaintenzitási mutatóval rendelkező gyermekes háztartások szegénységi kockázata meghaladja a gyermektelenekét.

² Szegénységi arány: az adott csoportba tartozó szegények száma az adott csoportba tartozó összes személyhez viszonyítva.

Szegénységi kockázat: az adott csoportba tartozó szegények aránya az országos átlaghoz viszonyítva. Az 1-nél nagyobb érték az adott kategóriákba tartozók átlagosnál nagyobb, az 1-nél kisebb érték pedig a szegénységi küszöb alá kerülés átlagosnál kisebb kockázatát jelenti.

4. tábla

Szegénységi arány a háztartás munkaintenzitása szerint

Háztartástípus		Munkaintenzitás		%	
		2007	2008		
Összes gyermektelen háztartás	MI=0	16	15		
	0<MI<1	7	7		
	MI=1	2	2		
Összes gyermekes háztartás	MI=0	61	56		
	0<MI<0,5	41	34		
	0,5<MI<1	13	13		
	MI=1	6	4		

A gazdasági aktivitás és a gyermekszám hatása együttesen tükröződik a háztartástípusonkénti szegénységi ráta alakulásában. A fogyasztási egységkulcs használat ellenére kiemelkedően magas az egyszülős háztartásban élő (33%), valamint a két felnőttből és 3 vagy több eltartott gyermekből álló háztartások szegénységi aránya (29%).

5. tábla

Szegénységi arány háztartástípusonként

Háztartástípus	2007	2008
Germektelen háztartások összesen	8	8
Ebből:		
Egyszemélyes háztartások 65 év alatti	21	22
Egyszemélyes háztartások 65 éves és idősebb	11	8
Egyszemélyes háztartások férfi	20	23
Egyszemélyes háztartások nő	14	12
Két személyes háztartások (mindkettő 65 év alatti)	8	9
Két személyes háztartások (legalább az egyik 65 éves és idősebb)	4	3
Egyéb gyermektelen háztartás	4	5
Gyermekes háztartások összesen	16	16
Ebből:		
Egy szülő, gyermek(ek)kel	29	33
Két felnőtt, egy gyermek	12	11
Két felnőtt, két gyermek	14	16
Két felnőtt, három és több gyermek	28	29
Egyéb gyermekes háztartás	10	11
Mindösszesen	12	12

Átlagosnál magasabb szegénységi kockázat jellemzi az egyszülős, továbbá a sokgyermekes háztartásokat, az előbbieknél csaknem 2,8-szoros, az utóbbiaknál 2,4-szeres a szegénységi küszöb alá kerülés esélye, ami az előző évhez viszonyítva kismértékű romlást jelent.

Emellett az egyszemélyes háztartások közül a 65 év alattiak, illetve az egyedül élő férfiak kockázata átlag feletti, miközben nagyon alacsony az idős személlyel rendelkező egy- és kéttagú háztartások, valamint a vegyes összetételű gyermektelen háztartások szegénységi kockázata.

6. tábla

Szegénységi kockázat (RISK) háztartástípusonként

Háztartástípus	2007	2008
Germektelen háztartások összesen	0,67	0,67
Ebből:		
Egyszemélyes háztartások 65 év alatti	1,75	1,83
Egyszemélyes háztartások 65 éves és idősebb	0,92	0,67
Egyszemélyes háztartások férfi	1,67	1,92
Egyszemélyes háztartások nő	1,17	1,00
Két személyes háztartások (mindkettő 65 év alatti)	0,67	0,75
Két személyes háztartások (legalább az egyik 65 éves és idősebb)	0,33	0,25
Egyéb gyermektelen háztartás	0,33	0,42
Gyermekes háztartások összesen	1,33	1,33
Ebből:		
Egy szülő, gyermek(ek)kel	2,42	2,75
Két felnőtt, egy gyermek	1,00	0,92
Két felnőtt, két gyermek	1,17	1,33
Két felnőtt, három és több gyermek	2,33	2,42
Egyéb gyermekes háztartás	0,83	0,92
Mindösszesen	1,00	1,00

Az egyenlőtleniséget többféle mutatóval lehet jellemezni, ezek közül a szegénységi rés azt jelzi, hogy a különböző csoportokba tartozó szegények mediánjövedelme milyen távol van az országos szegénységi küszöbtől, tehát a szegénységből való kikerüléshez szükséges erőfeszítések nagyságát méri. Ennek nagysága tovább csökkent 2007 és 2008 között, országos átlagban 20-ról 17%-ra. A szegénységi rés mértéke is a 65 éves és idősebb korcsoportba tartozók kiegyenlített jövedelmi helyzetét tükrözi. Értéke 10%, ami az átlaghoz viszonyított előző évi 65%-os arányról csaknem 60%-ra mérséklődött. Ez a csökkenés az idősebb nőknél tapasztalható kiegyenlítődesnek tudható be (a szegénységi rés 15%-ról 10%-ra csökkent), miközben az idős férfiaknál változatlanul 10% maradt. (A szegénységi rés nagysága a lakosság összességének helyzetét jellemzi, ezért az új felosztásban az átívelő – ún. overarching – indikátorok között szerepel, de az előző évekkel való összevetés érdekében fontosnak tartottuk ennek bemutatását is.)

Az indikátorok átdolgozásának eredményeként néhány új mutatószám is bekerült a szegénységi és kirekesztettségi mérő főleg jövedelmi mutatók közé. Ezek a szegénység és kirekesztettség sokdimenziós jellegét demonstrálják. Ilyen mutató az ún. „anyagi depriváció” mérésére szolgáló indikátor, amely azt vizsgálja, hogy mekkora arányt képviselnek azok a személyek, akik néhány általánosan elterjedt árucikk birtoklását anyagi okból nem engedhetik meg maguknak, ezáltal hátrányt szenvednek. A mutató szegényekre és nem szegényekre vonatkoztatva tartalmazza azok arányát, akik legalább három alapvetőnek tekinthető termékkel nem rendelkeztek, illetve alapvető szükségleteket anyagi okból nem elégítettek ki. A két év összevetése alapján úgy tűnik, hogy a mutató elég stabil, és összhangban áll az anyagi helyzettel, tehát releváns, mivel minden vizsgált korcsoportban a szegényeket kétszeres hiány jellemzi.

7. tábla

Anyagi depriváció³ (a fontosnak ítélt tételekből legalább három hiányzik)

Korcsoport, éves	%	
	2007	2008
Összesen	37	37
Ebből:		
szegény	71	67
nem szegény	33	33
0–17	42	39
18–64	36	37
65–	35	35

³ Az anyagi deprivációnál figyelembe vett tételek az alábbiak: 1. váratlan kiadás fedezése, 2. évi egy hét üdülés, 3. részletek fizetése (lakbér, lakástörlesztés, közmű számlák, részletre vásárolt termékek), 4. megfelelő étkezés, 5. a lakás megfelelő fűtése, 6. mosógép, 7. színes TV, 8. telefon, 9. személygépkocsi.

Ehhez hasonló mutatót szándékoznak kidolgozni a lakáshelyzettel kapcsolatban is, amelynek előkészítése most folyik a lakással kapcsolatos alap és kiegészítő EU-SILC-modulváltozók elemző áttekintése, vizsgálata alapján.

A társadalmi juttatások szegénységre gyakorolt hatása

A szegény háztartások jövedelmének jelentős részét az ún. társadalmi juttatások teszik ki, amelyek azt a célt szolgálják, hogy bizonyos helyzetek bekövetkezésekor (pl. időskor, betegség, családban élő ellátandó gyermekek és egyéb gondozásra szoruló személyek, munkanélküliség, fogyatékosság stb.) csökkentsék az érintett háztartások, illetve személyek terheit. A társadalmi juttatások jelentős része közvetlenül a háztartásoknak nyújtott pénzbeni vagy természetbeni transzferjövdelem.

A szegénységet és társadalmi kirekesztést mérő indikátorok közül az ún. jövedelmi transzferek előtti az újraelosztás hatásának számszerűsítésére szolgálnak

8. tábla

Szegénységi arány társadalmi juttatások nélkül (de a nyugdíj figyelembevételével) korcsoport szerint

Korcsoport, éves	%	
	2007	2008
Összesen	29	30
0–17	44	47
18–64	29	30
65–	11	10

Az egyik transzferek nélkül számított mutató a jövedelmek között a nyugdíjakat figyelembe veszi, csak a többi juttatástól tekint el. E mutató értéke 2008-ban az előző évhez viszonyítva a legidősebb korcsoportba tartozók kivételével kissé növekedett, országos szinten 30%-ot tett ki, tehát ha csak nyugdíj és munkajövdelem lenne, a szegények aránya két és félszerese lenne a jövedelmek újraelosztását biztosító transzferek figyelembe vételével számított aránynak. Ennél a mutatónál azonos növekedés jellemzi mind a három vizsgált korcsoportot, ami arra utal, hogy a nyugdíjakon kívüli társadalmi juttatások azonos mértékben járulnak hozzá az egyes korcsoportok jövedelméhez.

A nemzetközi összehasonlításban a szociális transzfereken belül elkülönítik a nyugdíjakat, mert ezeket nem lehet teljes egészében társadalmi juttatásnak tekinteni. Az egyes országok eltérő nyugdíjrendszerrel rendelkeznek,

9. tábla

Szegénységi arány társadalmi juttatások nélkül korcsoport szerint

Korcsoport, éves	%	
	2007	2008
Összesen	49	52
0–17	49	52
18–64	41	44
65–	88	89

de még a felosztó-kirovó nyugdíjrendszerben sem szakad el a nyugdíj összege teljesen az évek során befizetett járuléktól. A helyzet megítélését nehezíti az a tény, hogy évente az állam által nyugdíjra fordított összeget nemcsak az éves befizetésekből finanszírozzák, hanem kiegészítik azt az adófizetők pénzéből is. Így az adott évben dolgozók befizetéseiből történő részbeni finanszírozás indokolja a nyugdíjaknak a társadalmi juttatások közötti szerepeltetését.

A társadalmi juttatásokra fordított kiadások közül a nyugdíjra és a nyugdíjszerű ellátásra fordított kiadás a legjelentősebb, az EU-27-nél 2006-ban 46%-ot tett ki.

Ez az indikátor azt mutatja, hogyha semmiféle szociális transzferjövdelem (pl. gyes, gyed, gyet, táppénz, nyugdíj, családi pótlék, segélyek stb.) nem volna, akkor a népesség hány százaléka kerülne a szegénységi küszöb alá. (Természetesen az ilyen hipotetikus mutatókat fenntartással kell kezelni, mivel az egyes személyek a társadalom jelenlegi nyugdíj és támogatási viszonyait figyelembe véve alakították ki életstratégiájukat, amely nyugdíj- és társadalombiztosítási rendszerrel nem rendelkező országnál ettől jelentősen különböző megtakarítási viszonyokat eredményezne.)

A társadalmi juttatások nélküli szegénységi arányok összességében 3%-pontos emelkedést mutattak, bár ez nem jelentett érdemi változást. Összességében a szegénységi arány 4,3-szerese lenne a juttatások figyelembe vételével kiszámítottnak, természetesen az egyes korcsoportokat jelentősen eltérő mértékben érintené a juttatások, elsősorban a nyugdíj megvonása. A 65 év alatti két korcsoportnál a szegények aránya 2,6, illetve 3,7-szeresére nőne, míg a legidősebbek szegénységi rátája az eddigi 4%-ról csaknem 90%-ra emelkedne.

Nemzetközi összehasonlítás, 2007

A nemzetközi összehasonlítás egy évvel korábbi időszakra vonatkozik, mivel az elemzés elején található magyar adatok még csak előzetesek, az Eurostathoz történő kiküldés már megtörtént, de a hivatalos validálás még most van folyamatban. Ez jellemzi a többi tagország adatát is.

A szegénységre és kirekesztődésre vonatkozó indikátorok szerint a 2007. évi felvétel alapján (referenciaév 2006) az EU népességének 16%-a, mintegy 79 millió személy tartozott a szegények közé. Ezen belül általában a férfiak szegénységi aránya némileg alacsonyabb, a nőké kissé magasabb szintet ért el, az EU-27-nél 17, illetve 15%-ot tett ki. A magyar adat ennél jóval alacsonyabb, 12%, és mind a férfiak, mind a nők esetében azonosan alakult. Hasonló helyzet a 27 tagállamból csak kettőnél (Magyarországon kívül Svédország esetében) fordult elő, miközben további nyolc országnál (Csehország, Dánia, Görögország, Luxemburg, Málta, Hollandia, Románia, Szlovákia) mindössze egy százalékpontnyi eltérés volt a férfi, női szegénységi arányban. Az általános tendenciától eltérően egyedül Lengyelországban haladta meg (igaz, hogy csak 1 százalékponttal) a férfiak szegénységi aránya a nőké. A nők hátránya a legjelentősebb Bulgáriában (6 százalékpont), Észtországban (5 százalékpont), továbbá Lettországon és Litvániában (4 százalékpont).

A nemek szerinti eltérő szegénységi arány értelmezését óvatosan kell

kezelné, mivel a jövedelmeket háztartási szinten és a benne élők fogyasztási egységeinek figyelembe vételével mérik, így az abban megnyilvánuló különbségek a különböző háztartástípusokban élők nemek szerinti eltéréseit tükrözik (pl. hogy az egyedül élő nők, elsősorban az idősebbek, továbbá a gyermeküket egyedül nevelő anyák általában alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek, mint a hasonló helyzetben levő férfiak).

A szegénységi arány Romániában (25%) és Litvániában volt a legmagasabb (21%), ezeket Görögország, Olaszország és Spanyolország követte 20–20%-os aránnyal. A legalacsonyabb szegénységi aránnyal Csehország, Hollandia (10–10%) rendelkezett, melyet két további ország, Szlovákia és Svédország követett 11%-os szegénységi aránnyal.

Mivel a szegénységi arányok meghatározása az adott ország jövedelmi helyzetének alapján történik, és az életszínvonal a különböző tagországokban jelentősen eltér, ezért az abszolút mértékben (így az összehasonlítást lehetővé tevő vásárlóerő-paritáson kifejezett értékben) meghatározott szegénységi küszöbök nagyon különbözőek. Ugyanaz az összeg az egyik országban szegénységet, a másikban jólétet biztosíthat. A szegénységi küszöb értéke az új közép-kelet-európai tagállamokban (Szlovénia kivételével), valamint Portugáliában volt a legalacsonyabb, a legmagasabb pedig Luxemburgban.

Az egy személyes háztartások szegénységi küszöbének vásárlóerő-egységen kifejezett értéke Magyarországon 3979 volt, ami a 27 tagállam közül a 22. helyet jelentette. A legalacsonyabb értéket Románia (1765), a legmagasabbat Luxemburg (17 575) érte el, ami csaknem 10-szerese a román adatnak, miközben a magyar értéknek is több mint 4,4-szerese. A magyar adat hazai valutában számolva évi 624 ezer forintot tett ki, ami havi 52 ezer forintos nettó jövedelmet jelentett.

A szegénység korcsoport szerinti vizsgálatából világosan látható, hogy az aktív korcsoportba tartozók szegénységi kockázata a legkisebb, és mind a gyermekek, mind az idősek kockázata ennél magasabb. Az EU-27-nél mind a gyermekek, mind az idősek átlagos szegénységi aránya 19%-ot tett ki, a tagállamok egy részénél az idősek, másutt inkább a gyermekek szegénysége a jellemző. Magyarország egyértelműen a második csoportba tartozik, mivel ott az országos 12%-kal szemben a gyermekek szegénységi aránya 19%. Az EU-27-nél a 0–17 éves gyermekek közül kb. 19 millió gyermek él a szegénységi küszöb alatt. A legalacsonyabb értékekkel Dániában (10%) találkoztunk, ezt követte a szlovéniai és finnországi érték (11%). Cipruson, Svédországban és a két társult országban (Norvégia és Izland) 12–12% volt a gyermekszegénység. Az itt felsorolt, alacsony gyermekszegénység jellemezte országoknál a 0–17 évesek szegénységi aránya azonos, vagy kedvezőbb volt, mint az adott országban mért össznépeségre vonatkozó szegénységi arány. Az európai országokból 10-nél haladta meg a gyermekek szegénységi aránya a 20%-ot, a legmagasabb Romániában volt (33%), Olaszországban 25%-ot, Lengyelországban és Észtországban pedig 24%-ot tett ki. Ugyanakkor az is figyelmet érdemel, hogy a népesség egészéhez viszonyítva hol haladja meg jelentősen a gyermekek szegénységi aránya az országos arányt, mert ezekben az országokban különösen nagy kihívást jelent a gyermekszegénység elleni küzdelem. Ide tartozik Magyarország is, ahol az utóbbi időben speciális programokat indítottak a gyermekszegénység csökkentésére.

Az idősek szegénységi kockázata általában az új tagállamokban alacsonyabb (11%); az EU-15-nél magasabb (19%) volt, de előfordultak kivételek is. A legalacsonyabb arányt Csehországban (5%) mérték, míg a legmagasabb értéket Cipruson (51%). A magyar arány az átlagos szintnél jóval alacsonyabb, 6% volt. A szegénységi arány korcsoportok szerinti vizsgálata Magyarország esetében azt mutatta, hogy az életkor előrehaladásával párhuzamosan folyamatosan csökken a szegények aránya,

a 0–17 évesek szegénységi kockázata több mint másfélszerese volt az országos szintnek, és a fiatal felnőttek (18–24 évesek) szegénységi kockázata is 42%-kal meghaladta azt. Az 50–64 éves korosztály szegénységi kockázata az átlag 2/3 részét, a 65 év felettieké pedig annak felét tette ki. A nyugdíjas korosztályok – a gyermekeknél – kedvezőbb helyzetüket a 65 éves és idősebb korosztályt szinte teljes egészében lefedő nyugdíjrendszernek köszönhetik. Ezért Magyarország a nemzetközi összehasonlításban ennél a korosztálynál nem szerepel rosszul, azon tagállamok közé tartozik, ahol az idősek relatív helyzete kedvezőnek tekinthető. Az EU-27-nél a 19%-os idősekre vonatkozó szegénységi rátájával szemben Magyarországon 6% volt a szegények aránya, s ezzel a 27 tagországból a 2. helyet foglalta el Csehország mögött.

A szegénységi kockázatot leginkább a munkaerő-piaci távollét növeli. Ennek mérésére kétféle mutató, a legjellemzőbb gazdasági aktivitás, valamint a munkaintenzitás szerinti besorolás szolgál. Az előbbi az egyén oldaláról közelíti meg a kérdést, a 18 éves és idősebb személyeket a referenciaév nagyobb részében rájuk jellemző gazdasági aktivitás szerint csoportosítja. A 18–64 éves népesség szegénységi aránya Magyarországon az EU-27 átlagánál (15%) kisebb (12%) volt, e tekintetben a kevésbé egyenlőtlen jövedelemeloszlás jellemezte tagországok közé tartozott. A dolgozók szegénységi aránya és kockázata a legkisebb, a nem dolgozók közül pedig a legjobb helyzetben a nyugdíjasok, majd az egyéb inaktív keresők, legrosszabb helyzetben pedig a munkanélküliek vannak. Ez utóbbiak szegénységi kockázata 3,8-szerese az országos átlagnak, az év nagyobb részében dolgozókéhoz viszonyított szegénységi kockázatuk pedig az előbbieké 7,7-szerese.

A gazdasági aktivitás szerinti csoportosításnál az EU-SILC-felvétel arra is lehetőséget adott, hogy a teljes vagy a részmunkaidős munkavégzést elkülönítsék a szegénységi arány mérésekor. Ez a megkülönböztetés inkább az EU azon tagállamánál releváns, ahol a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedtebb. Az EU-25-nél (mivel ebben a csoportosításban nem készült EU-27-re vonatkozó összesítés) a teljes munkaidőben dolgozóknál a szegénységi arány 5%, a részmunkaidősöknél 13%, Magyarországon pedig 4 és 13% volt. A látszólag azonos értékek jelentősen eltérő szegénységi kockázatot jelentenek, mivel az EU-25-nél a viszonyítás alapja (az átlagos arány) 16%, míg Magyarországon 12%.

Az EU-25-tel összevetve viszonylag kedvezőbb helyzetben a magyar nyugdíjasok voltak, akiknek a szegénységi aránya az unióban tapasztalható átlagos 17%-kal szemben 8%-ot ért el. Ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban is nagyon kedvezőtlen a munkanélküliek helyzete, a 42%-os szegénységi aránnyal szemben Magyarországon 46%-os szegénységi arány volt, ami csaknem négyszerese az országos szegénységi aránynak. Ebben feltehetően közrejátszik az, hogy jelentős a tartósan munkanélküliek aránya, akik egy bizonyos idő elteltével már nem jogosultak munkanélküli-ellátásra.

A munkaintenzitás szerinti vizsgálat is a már eddig leírt tendenciákat erősítette meg. Az EU-25-nél a nem dolgozó (0 munkaintenzitású) gyermektelen háztartásoknál a szegények aránya 30%, Magyarországon ennél alacsonyabb, 16% volt. Az értékek egyébként erősen szóródtak, 15 és 71% közötti értéket vettek fel, az előbbi Csehországban, az utóbbit Litvániában mérték. A 0 munkaintenzitású gyermektelen háztartások természetesen mindenütt jobban ki vannak téve a szegénységnek, mint a gyermektelenek, az EU-átlag 64%, a magyar átlag 61%, az uniós értékek a görög 47% és a litván 83% között helyezkedtek el.

Az egyes országok jövedelmi viszonyait a különböző egyenlőtlenségi mutatók segítségével is jellemezni lehet. A legelterjedtebb a népesség felső és alsó ötödének jövedelmét összevető mutató. A rendszerváltás előtt az ún. kelet-európai szocialista országok viszonylag alacsony jövedelmi

szinttel, de kiegyenlített jövedelmi viszonyokkal rendelkeztek, amely az állam által nyújtott széles körű támogatásnak, pénzügyi és természetbeni juttatásoknak volt köszönhető (pl. gyermekruhák, alapvető élelmiszerek dotálása, ingyenes vagy nagyon kedvezményes óvodai, bölcsődei, iskolai napközi ellátások, üdülési, szórakozási lehetőségek stb.). Magyarország az elmúlt 20 év alatt bekövetkező változások ellenére ma is a kisebb egyenlőtlenség jellemezte országok közé tartozik, a 2007-ben végrehajtott (2006. referenciaévi) felvétel alapján a magyar 3,7-szeres eltérés jelentősen kisebb az EU-27 átlagánál (4,8). A 12 újonnan csatlakozott ország egy része magas jövedelemegyenlőtlenséget mutat, ez jellemzi Romániát, Lengyelországot és a balti államokat. A többi újonnan csatlakozott ország az alacsony egyenlőtlenségűek közé sorolható, és ez jellemzi a szomszédos Ausztriát is.

Az EU-27 tagállamai közül a legnagyobb egyenlőtlenség Romániában (7,8), Portugáliában (6,5) és Litvániában tapasztalható (6,3), míg a legalacsonyabb értékeket Szlovéniában (3,3) és Svédországban (3,4) mérték.

A másik egyenlőtlenségre vonatkozó mutatószám a relatív medián szegénységi rés, amely kifejezetten a jövedelemeloszlás alsó részére összpontosít, azt jelzi, hogy az adott csoportba tartozó szegények jövedelmi mediánja mennyire marad el az országos szegénységi küszöbtől, így azt fejezi ki, hogy mennyire mély a szegénység. Az EU-27 esetén az össznépeségre vonatkozó mutató 22%, a legmagasabb arány (24%) a 18–64 éves, tehát a munkaképes korú szegényeknél, a legalacsonyabb (19%) pedig a 65 éves és idősebb korcsoportba tartozóknál tapasztalható. A magyar arányok ennél némileg alacsonyabbak (20%), és különösen a 65 éves és idősebb korosztálynál jóval kiegyenlítettebbek, mint az EU-27-nél (13%).

További egyenlőtlenségi mutató a GINI-koefficiens, amely a teljes jövedelemelosztást figyelembe veszi. A magyar adat 0,26, amely az EU-27 átlaga (0,30) alatt van. A legnagyobb egyenlőtlenség Romániát (0,38) és Portugáliát (0,37), a legkisebb pedig Szlovéniát és Svédországot (0,23) jellemezte.

**További információk, adatok
(linkek):**

[Módszertan](#)

www.ksh.hu

Elérhetőségek:

palne.salamin@ksh.hu

Telefon: 345-6434

Információs szolgálat

Telefon: 345-6789

© KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 2009

A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési megoldásai a KSH tulajdonát képezik. Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.
Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!

TÁBLÁZATOK

Néhány fontosabb, szegénységgel és társadalmi kirekesztődéssel jövedelmi típusú indikátor,
2007, 2008

Indikátor	Bontás		2007	2008
	1. szint	2. szint	OECD2 fogyasztási egység-skálák alkalmazásával	
<i>Az ekvivalens jövedelem átlaga</i>				
<i>Szegénységi küszöb értéke</i> <i>(illusztratív érték)</i>	<i>Egyszemélyes háztartás</i>	<i>Ft</i>	624000	663367
		<i>EUR</i>	2361	2639
		<i>PPS</i>	3979	3993
	<i>2 felnőtt, 2 gyermekes háztartás</i>	<i>Ft</i>	1310400	1393070
		<i>EUR</i>	4959	5542
		<i>PPS</i>	8355	8385
<i>Szegénységi arány</i> <i>(társadalmi juttatások figyelembe- vételével)</i>	<i>Összes</i>	<i>Összes</i>	12	12
		<i>Férfi</i>	12	12
		<i>Nő</i>	12	12
<i>kor és nem szerint</i>	<i>0-17</i>	<i>Összes</i>	19	20
	<i>0-64</i>	<i>Összes</i>	13	14
		<i>Férfi</i>	14	14
		<i>Nő</i>	13	14
	<i>18-64</i>	<i>Összes</i>	12	12
		<i>Férfi</i>	11	12
		<i>Nő</i>	12	12
	<i>18-24</i>	<i>Összes</i>	17	18
		<i>Férfi</i>	15	16
		<i>Nő</i>	19	20
	<i>25-49</i>	<i>Összes</i>	12	12
		<i>Férfi</i>	12	12
		<i>Nő</i>	13	13
	<i>50-64</i>	<i>Összes</i>	8	9
		<i>Férfi</i>	9	9
		<i>Nő</i>	7	8
	<i>65+</i>	<i>Összes</i>	6	4
		<i>Férfi</i>	3	3
		<i>Nő</i>	8	5

**Néhány fontosabb, szegénységgel és társadalmi kirekesztődéssel járó jövedelmi típusú indikátor,
2007, 2008**

Indikátor	Bontás		2007	2008
	1. szint	2. szint	OECD2 fogyasztási egység-skálák alkalmazásával	
Szegénységi arány a	Összes	Összes	6	5
legjellemzőbb gazdasági aktivitás,		Férfi	7	6
kor és nem szerint (a) Dolgozik		Nő	5	4
(d) Nem dolgozik	Összes	Összes	15	15
		Férfi	15	15
		Nő	15	15
(e1) A nem dolgozókból:	Összes	Összes	46	48
munkanélküli		Férfi	51	49
		Nő	41	48
(e2) A nem dolgozókból:	Összes	Összes	8	7
nyugdíjas		Férfi	8	7
		Nő	8	7
(f) A nem dolgozókból:	Összes	Összes	23	24
egyéb inaktív		Férfi	18	20
		Nő	25	25
Szegénységi arány	Gyermektelen háztartások összesen		8	8
a háztartások típusa szerint	Egyszemélyes háztartás	Férfi	20	23
	Egyszemélyes háztartás	Nő	14	12
	Egyszemélyes háztartás<65		21	22
	Egyszemélyes háztartás 65+		11	8
	2 felnőtt, gyermek nélkül	(mindkettő < 65)	8	9
	2 felnőtt, gyermek nélkül	(legalább egy 65+)	4	3
	Egyéb gyermektelen háztartás		4	5
	Gyermekes háztartások összesen		16	16
	Egyszülős háztartás	(legalább 1 gyermek.)	29	33
	2 felnőtt, 1 gyermekkel		12	11
	2 felnőtt, 2 gyermekkel		14	16
	2 felnőtt, 3 és több gyermekkel		28	29
	Egyéb gyermekes háztartás		10	11
Szegénységi arány a				
a lakáshasználat jogcíme szerint				
(a) Tulajdonos	Összes	Összes	12	12
(b) Bérleti	Összes	Összes	22	25
Szegénységi arány	Összes gyermektelen háztartás.	MI = 0	16	15
a háztartás munkaintenzitása		0 < MI < 1	7	7
(MI) szerint		MI = 1	2	2
	Összes gyermekes háztartás.	MI = 0	61	56
		0 < MI < 0.5	41	34
		0.5 <= MI < 1	13	13
		MI = 1	6	4

**Néhány fontosabb, szegénységgel és társadalmi kirekesztődéssel jövedelmi típusú indikátor,
2007, 2008**

Indikátor	Bontás		2007	2008
	1. szint	2. szint	OECD2 fogyasztási egység-skálák alkalmazásával	
<i>Szegénységi arány</i>	Összes	Összes	49	52
<i>kor és nem szerint</i>		<i>Férfi</i>	47	50
<i>társadalmi juttatások nélkül</i>		<i>Nő</i>	51	54
<i>(a) az összes transzfer nélkül</i>	0-17	Összes	49	52
	18-64	Összes	41	44
		<i>Férfi</i>	39	42
		<i>Nő</i>	42	46
	65+	Összes	88	89
		<i>Férfi</i>	89	91
		<i>Nő</i>	87	88
<i>(b) transferek nélkül, de a nyug- díjak figyelembevételével</i>	Összes	Összes	29	30
		<i>Férfi</i>	30	31
		<i>Nő</i>	29	30
	0-17	Összes	44	47
	18-64	Összes	29	30
		<i>Férfi</i>	29	30
		<i>Nő</i>	28	30
	65+	Összes	11	10
		<i>Férfi</i>	7	7
		<i>Nő</i>	13	11
<i>Relatív szegénységi rés</i>	Összes	Összes	20	17
<i>kor és nem szerint</i>		<i>Férfi</i>	21	18
		<i>Nő</i>	19	17
	0-17	Összes	19	17
	18-64	Összes	21	18
		<i>Férfi</i>	21	18
		<i>Nő</i>	21	18
	65+	Összes	13	10
		<i>Férfi</i>	10	10
		<i>Nő</i>	15	10
<i>Jövedelemeloszlás egyenlőtlensége (S80/S20 jövedelmi ötödök aránya)</i>			3,7	3,6
<i>Gini-együttható</i>			0,26	0,25